

La Llei de normalització Lingüística

Conferència l'any 1985, aprox.

En aquesta sessió aportaré l'experiència de qui ha intervingut en la elaboració de la Llei de Normalització Lingüística, principalment des del punt de vista de l'escola.

M'agradaria remarcar que és molt diferent participar en un procés de redacció d'una llei quan tens una experiència prèvia, que fer-ho només a partir de plantejaments i orientacions polítiques. Haver viscut la realitat durant quinze anys treballant amb els infants i els mestres a l'escola, fa que vegis imprescindible que la recuperació lingüística es basi en la recuperació pedagògica, que és la tasca en la qual un grup nombrós de mestres estàvem i estem involucrats.

La realitat, per una banda posa uns límits -la procedència dels nens, els materials, la pròpia formació i la dels companys, la visió d'uns i altres...- i, d'altra banda, molt sovint permet trobar solucions molt superiors als plantejaments. Aquest n'és un dels casos.

Un dels aspectes fonamentals en el debat de la llei, va ser haver d'apaivagar la visceralitat que inevitablement funciona al voltant d'un problema de llengua; un altre aspecte és precisament la consideració que el lloc on menys pot abocar-se aquesta visceralitat és en la redacció d'una llei, que recau sobre uns col·lectius amb vísceres molt diferents respecte del problema lingüístic. I allò que no pot fer el legislador és guiar-se per les vísceres. Un dels elements que m'han ajudat en el moment de debatre i redactar la llei és precisament la contenció de les vísceres, que fa quinze anys que ja practicàvem pel fet de treballar la realitat.

Hi havia més mestres en la redacció de la llei, com per exemple Teresa Eulàlia Calzada i Xavier Folch, de la universitat i això feia que poguéssim aportar la visió de la realitat en l'educació, amb els seus pros i els seus contres.

Cal dir, també, que en aquesta llei és on he vist més clarament trencat l'esquema tradicional del que són les lleis. Quan jo era petita, i no tant petita, em pensava que una llei era una cosa que existia sempre i que tenia uns manaments que obligaven o privaven fer alguna cosa. La llei, per a mi, era feta i deixada estar.

Però la Llei de Normalització Lingüística és una llei dinàmica: parteix d'una situació en la qual vol incidir per aconseguir resultats que, quan s'aconsegueixin, possiblement la llei ja no tindrà raó de ser. Aquesta concepció de llei dinàmica l'he tinguda en el moment de contribuir a la seva redacció. És una concepció que es veu apuntada en l'Estatut quan diu: "La Generalitat posarà mitjans per tal que pugui arribar-se a una situació d'igualtat de drets i deures pel que fa als ciutadans i les llengües."

En el moment de fer la llei, es presenten tres elements:

- la realitat lingüística de Catalunya avui, amb la seva història, geografia i sociologia;
- la distribució de les proporcions lingüístiques sobre el mapa de Catalunya
- la distribució sociològica d'aquestes proporcions lingüístiques.

En el conreu de la llengua és una realitat el treball fet en tots els camps, i no només en l'escola o en el treball editorial; la cultura és una cosa molt important en el moment de fer la llei, com són molt importants les actituds que sorgeixen en el país respecte de la llengua, tant les conscients com les inconscients, sobretot per acabar definint l'especificitat positiva de la situació lingüística de Catalunya.

Hem de partir de la base objectiva que la situació de la llengua catalana com a llengua -fins fa poc i encara ara- no oficial d'un estat, és entre totes les llengües no oficials d'un estat, la millor: té un focus cultural de ciutat industrial, de país industrial i culte. Cap altra llengua no té una història com aquesta, d'atacs i defenses, de pèrdues i de reconquestes. I això, per a mi, és una base objectivament optimista. Si fem una llista de totes les llengües minoritàries de les quals es parla en el Consell d'Europa veurem que la nostra es troba en la millor de totes les situacions.

Un altre punt a tenir en compte és el marc jurídic polític. La darrera escena d'intent de recuperació de la mala situació jurídica de Catalunya començà l'any 1714. I, fins ara, la millor situació que havíem arribat a tenir es va donar l'any 1931. Però la Constitució de 1978 és molt millor, perquè l'any 1931 amb molta *bilis* d'un banc a l'altre de les Corts, es va arribar a definir la llengua castellana en la constitució com a llengua oficial espanyola, amb l'obligació de conèixer-la i parlar-la, i amb la no obligació de conèixer-ne cap altra. Aquesta fórmula va ser totalment esbandida de la Constitució de l'any 1978, que considera el dret de parlar i el deure d'entendre. La llengua oficial de l'Estat és aquella que hom té el dret de parlar i el deure d'entendre. I la llengua cooficial a Catalunya, el català, hom té el dret de parlar-la i el dret d'entendre-la.

Jurídicament aquesta és la situació en què ens trobem. No és òptima pel que fa a la normalització lingüística, però és millor que la de l'any 1931. Tot i això cal tenir clar que la Constitució de l'any 1978 acaba amb la guerra del civil de 1936 a 1939, però no acaba amb la guerra del 1714, que es va perdre i no s'ha recuperat. Nosaltres la vam perdre com a catalans, però tots els pobles d'Espanya la van perdre com a pobles amb institucions pròpies, perquè es va imposar un estat unitari, inicialment autoritari, encara que al segle passat hi hagués diversos intents de democratització: de tant en tant es fa referència al federalisme, com en el cas de la Constitució de Càdis i als furs, en el cas de les guerres carlines. Hi ha també el reconeixement d'una situació foral, de dretes, a Navarra –que dóna llibertat a l'escola-, o a les diputacions basques. Perquè la guerra de 1714 la va guanyar qui la va guanyar, i els qui aspiraven a una diversitat en la constitució espanyola encara no han guanyat. El màxim que aquesta vegada s'ha aconseguit és la Constitució actual, amb l'encadenament de l'Estat de les autonomies. Però això no representarà un capgirament de la situació en la qual vivim des de 1714.

L'Estatut de 1979 té com a avantatge jurídic respecte del de 1932, la definició del català com a llengua pròpia de Catalunya.

Una llei que queda emmarcada en un marc jurídic, dibuixa una política que ve ja prefigurada a l'Estatut, i aquesta política està inclosa en una altra política d'abast més ampli, de recuperació general d'hàbits democràtics i de les institucions democràtiques i autonòmiques, i té com a objectiu aconseguir democràticament la unitat civil a partir d'una concepció unitària de la ciutadania. Dins d'aquesta política, en el cas de Catalunya la llengua és un dels principals instruments de recuperació de la democràcia, de la igualtat, de recuperació de la unitat civil, entre altres.

El problema que se'ns planteja no és només arribar al coneixement general del català, havent-hi com hi ha el coneixement general del castellà, sinó que un dels objectius més importants és la sensibilització respecte a la llengua catalana. Per això és fonamental conèixer la realitat actual, quin és i què aporta el marc jurídic i quina política cal fer a l'escola. És a dir, amb quina realitat escolar ens trobem, amb quin marc legal ens movem i quina orientació nosaltres podem tenir a l'escola segons la Llei de Normalització Lingüística.

Vam tardar dos anys i mig en enllestir-la perquè va ser enormement treballós: hi havia persones amb uns sentiments determinats, d'altres amb uns altres, amb unes pràctiques o unes altres, amb una visió més o menys objectiva, i inclús amb reacció. Fèiem la llei un grup de persones, algunes de les quals no estaven d'acord amb totes i cadascuna de les formulacions del nostre marc jurídic. Teníem punts de vista diferents sobre la concepció de la igualtat civil a Catalunya i de la democràcia. I aquesta és la cosa més bona d'aquest treball.

Pel que fa a la realitat de l'escola no podíem partir de zero, perquè ja s'hi havien treballat des de feia temps models i materials. Existien ja models de didàctica i models de formació de mestres. A Galícia, per exemple, era molt més difícil de fer, perquè la situació del gallec és molt diferent en molts aspectes i sobretot en el de la pràctica escolar.

La nostra situació era de tranquil·litat, perquè podíem parlar de possibles actuacions que ja s'havien experimentat. L'escola ja havia fet ensenyament *de* i ensenyament *en* català. Per tant, en el cas de l'ensenyament *de*, hi havia elements a l'abast tant per ensenyar i treballar la llengua catalana habitualment, com per treballar-la com a segona llengua. Pel que fa a l'ensenyament *en*, hi havia també suficients models. Així i tot, la realitat del país també ens mostrava que no podíem pensar en l'escola com a solucionadora del problema lingüístic.

És més: altres instàncies han impedit que l'escola pugui solucionar el problema lingüístic. En el segle XVIII vam perdre l'oficialitat, en el segle XIX no teníem l'escola, i en el segle XX, -immigració a part, aquesta és una altra qüestió-, hi ha els mitjans de comunicació que, mentre estem asseguts al menjador de casa, ens fan una política de bany lingüístic més important que la política de l'escola. A finals del segle passat, quan Flos i Calcat feia la primera escola catalana, podia pensar tranquil·lament que allò que feia de català i de castellà a classe, molt ben fet per cert, era treballar sobre el llenguatge habitual. Però

avui dia l'escola ha de tenir molt present allò que hi ha al seu voltant, sobretot pel que fa a mitjans de comunicació social, perquè són els que donen a la nostra societat el nivell de llenguatge cultural mitjà. És per això que la Llei de Normalització Lingüística els dona molta importància.

Un tercer aspecte a tenir en compte d'aquesta realitat és l'enorme diversitat de amb la qual convivim. Nosaltres, des de Rosa Sensat havíem parlat, per exemple, en un dels números de la revista *Perspectiva Escolar* de l'any 78 o 79, de les escoles A, B i C. És a dir, d'escoles amb la majoria de catalanoparlants, de castellanoparlants, o de grups mixtos.

Però en aquest moment, tant o més important que això és la situació en què es troba cada escola en el seu procés d'evolució, perquè no només compta el nombre d'infants d'una o altra procedència lingüística; compten també els anys que fa que a l'escola s'actua d'una o altra manera, i les possibilitats dels mestres que hi treballen.

Per tant, la llei havia de tenir present tota aquesta realitat, havia de complir el consell que Alexandre Galí va donar en una xerrada a la I Escola d'Estiu, el 26 de juliol de 1966. Deia que en l'ensenyament de la llengua, cal actuar amb molta flexibilitat, tenir en compte les diferents circumstàncies dels infants en cada edat i en cada situació i obrar en conseqüència. Actuar amb flexibilitat no vol dir ser tou, sinó saber on cal insistir per obtenir un millor resultat cada vegada.

La tendència, en debatre la llei, era que els pares tinguessin el dret de triar la llengua amb què havien d'aprendre els seus fills. Vam aconseguir allò que com a mestres ens tocava aconseguir: que es donés preferència a l'infant per sobre l'adult, i vam introduir la idea de la llengua habitual de l'infant, no de la llengua materna. La llengua materna és la de la mare, i la llengua de l'infant és la llengua de l'infant. I així consta en la llei, que afirma que l'administració ha de vetllar perquè els infants no vagin a escoles diferents segons quina sigui la seva llengua habitual, sinó que han d'estar tots junts i aconseguir que aprenguin i parlin català. La llengua catalana ha de ser la dominant a l'escola, tal com diu l'Estatut

L'infant té el dret d'aprendre la llengua, el dret de formar-se, el dret que la llengua contribueixi a la seva formació personal, i encara més, el dret que la llengua contribueixi a la seva pertinença a una comunitat. Són els tres drets que considerem fonamentals. Com a mestres diríem: aprendre és didàctica, formar-se és pedagogia amb minúscula i pertànyer és Pedagogia amb majúscula. La Pedagogia a Catalunya ha d'aconseguir no només que el nen estigui format sinó que pertanyi a la seva comunitat. Aquesta és la diferència entre la pedagogia pensada com una tasca mestre-nen, o la Pedagogia pensada com una tasca escola-societat o escola-poble.

"El català és la llengua pròpia de Catalunya, i ho és també a l'ensenyament a tots els nivells educatius." No va ser senzill arribar a trobar aquesta fórmula. L'expressió "ho és també"; va ser una solució lingüística concretament de **Miquel Porter**. Fixeu-vos que l'afirmació "el català com a llengua pròpia de

Catalunya és la llengua pròpia de l'ensenyament", s'hauria pogut considerar com a inconstitucional, atès que també el castellà pot ser llengua pròpia de l'ensenyament. Al llarg del debat hi va haver moltes subtils lingüístiques d'aquest estil.

Els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, ja sigui català o castellà. L'administració ha de garantir aquest dret i posar els mitjans necessaris per fer-lo efectiu. I la llengua catalana i castellana s'han d'ensenyar obligatòriament a tots els nivells i als graus de l'ensenyament no universitari.

La filigrana definitiva que vam arribar a aconseguir al cap de dos anys i mig de debat, és que tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual quan inicien l'ensenyament, han d'utilitzar normalment el català i el castellà al final dels estudis bàsics; que no se separin els infants per la llengua que parlen i que el català tingui un ús progressiu. Pot semblar poca cosa, però us asseguro que quan es parteix d'un coneixement tan divers de la realitat, d'una visceralitat tan adversa i d'uns objectius també diversos, es molt complicat. Perquè a la mateixa ponència hi havia qui pensava que la gran solució era parlar de cooficialitat i bilingüisme. Fixeu-vos que en tota la llei no hi consta la paraula cooficialitat, i no hi és perquè hi havia qui procurava que es parlés d'una oficialitat i una altra oficialitat.

Aquesta llei prefigura i incideix en una política lingüística que es basa en una política preexistent: la de 1978, en què es dictà l'obligatorietat de la llengua catalana a l'escola per part d'un ministre de Madrid, Íñigo Cavero. És un decret que, venint de Madrid, és extraordinari: no s'havia dictat mai d'una manera tan contundent l'obligatorietat, que és una paraula que no m'agrada gens, però que no vaig tenir prou força per suprimir. A mi em semblava que dient en català: "La llengua catalana i la llengua castellana han de ser ensenyades a tots els nivells", ja n'hi havia prou. Però no! i em sembla una redundància que una llei digui "obligatori"... , però no ens en vam sortir.

El decret del ministre el va aplicar la Generalitat, traduït, i això va contentar algunes vísceres comprensivament molt malmeses durant molts anys. Això passava l'any 1978, i totes les escoles on pares i mestres ho demanessin i on es complissin unes condicions determinades, entre altres fer-ho tot en català, aconseguïen el títol d'Escola Catalana. Però el fet que algunes escoles es diguessin escoles catalanes pressuposava que n'hi havia unes altres que no ho eren. L'etiqueta d'escola catalana encunyada a Catalunya significava, doncs, el reconeixement de l'anormalitat més terrible.

A Anglaterra no hi ha escoles que es diguin angleses. És a dir, tots nosaltres volíem tenir escola catalana, però el que havíem de fer era anar cap a la normalització lingüística. Ens va costar molt canviar el nom a la llei, que en principi s'anomenava la llei del català, la llei de la llengua. Finalment, la catalanització es va canviar per normalització lingüística.

Hi havia dues realitats: la minoritària escola catalana des de l'any 1978, que va començar sent el 4% i que havia d'arribar a ser el 10% o el 12% al cap de tres

anys, i una altra escola, la que hi havia hagut sempre i que continuava sent-hi, que era l'escola castellana amb classes de català. La veritat, però, és que hi havia moltes escoles que estaven fent molta feina amb procediments intermedis, com ara començar a ensenyar català des de parvulari i fer activitats en català i en castellà. Però el reconeixement d'escola catalana, 100% catalana, només era per unes quantes; la resta no tenia cap mena de reconeixement i vivia una realitat bastant degradada.

L'any 1982, a punt d'aprovar-se la llei, es va promulgar un decret -el *súmmum* del malabarisme jurídic- que introduïa oficialment un altre tipus d'escola, l'escola mixta, que obligava a tota escola que havia sol·licitat ser catalana o que no sol·licités ser castellana, que fes com a mínim una assignatura en llengua catalana i una en llengua castellana; les altres les deixava a decisió dels mestres.

Al començament es parlava que la pilota estigués en mans dels pares. En un segon moment es va deixar la pilota en les mans dels mestres, i encara hi és, per un decret de l'any 1983. Un decret que, com a redactora de la llei, considero que és una mala traducció, una mala aplicació de la política lingüística, perquè continua deixant el treball lingüístic en mans d'uns mestres que no sempre tenen la possibilitat d'utilitzar-lo bé. A més, lliga la llengua a les assignatures, de manera que el nen pot pensar que les matemàtiques són catalanes i les ciències són castellanes.

En aquesta llei, al meu entendre, hi cap la política que necessitem a l'escola: la possibilitat de començar aviat, com més aviat millor l'ensenyament de la llengua catalana. La pràctica ens demostra que un parvulari que comenci als tres anys permet que el nen, en el moment de fer l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura, tingui ja com a llengua habitual la llengua que ha après. Per tant, s'ha de començar ben aviat amb la llengua oral. I després, retardar l'aprenentatge de la lectura i la escriptura, si cal, per reforçar el català.

Avui dia no pot ser que un noi o una noia puguin sortir de l'escola sense haver treballat aspectes científics de les matèries en llengua catalana, de la mateixa manera que en totes s'hauria de poder fer en totes les matèries algun tema en llengua castellana. Jo crec que, com a actitud i com a realitat, caldria que els mestres que tenim la voluntat de recuperar la llengua catalana i la normalització -que devem estar asseguts aquí i això ens uneix- ens plantegéssim treballar molt bé el castellà i aconseguir a l'escola una actitud de germanor amb la llengua castellana, cosa que necessita uns mecanismes determinats al llarg de l'escolaritat. Cal, per aconseguir-ho, conèixer cançons, jocs, contes, conèixer i estimar a fons els poetes, els autors i les situacions del castellà. La llei també ho emmarca.

La llei prefigura una escola, un procés cap a una escola normalment catalana, una escola on normalment es parla i es treballa en català, i la nostra societat, els mitjans de comunicació hi poden ajudar. L'escola ha d'avançar i pot arribar a ser una escola on es visqui normalment, s'estudiï, es valori, es parli la llengua catalana com a pròpia de la persona, com a pròpia de la comunitat.

Ara, tant per la realitat actual del castellà a Catalunya, com per la realitat de Catalunya en el conjunt d'Espanya, cal treballar perquè els conflictes que hi pugui haver no siguin conflictes de llengua, perquè les llengües haurien de ser vistes precisament com a instruments sempre positius de relació.

Al final, a l'escola s'ha guanyat en primer lloc la consideració de la llengua habitual; en segon lloc la consideració del dret del nen; i en el tercer, la no separació segons la llengua que parlen. Tres principis de la llei, als quals s'ha arribat per consens, i que són fonamentals per a la nostra societat.